

TERCIÉRNÍ A KVARTÉRNÍ SEDIMENTY NA LISTU 12-31 PLASY

CENOZOIC AND QUATERNARY SEDIMENTS ON THE AREA OF THE MAP SHEET 12-31 PLASY

(12-31 Plasy)

Jiří Straka

Quaternary, Stratigraphy, Bohemia

V mapování kvartérních sedimentů v rámci mapové edice 1:50 000 jsem v roce 1994 pokračoval na listu 12-31 Plasy.

Podloží listu je budováno převážně svrchnoproterozoickými slabě metamorfovanými horninami, v z. části listu karbonskými sedimenty plzeňské pánve, v jv. cípu sedimenty pánve radnické. Při sv. okraji zasahuje na území listu výběžek kyselých magmatitů čistecko-jesenického masívu.

Dnešní morfologie území citlivě reflektuje petrografické odlišnosti jednotlivých hornin a je určována jejich selektivní erozí.

V sz. části listu byla koncem roku 1994 hloubena trasa naftovodu (s. od H. Libyně, j. od Bílova a Potvorova dále k Mladotickým, kde trasa přetíná širokou nивu Mladotického potoka a pokračuje dále na Ondřejov). Ve výkopu byly j. a jv. od Bílova zjištěny až několik metrů mocně fosilní zvětraliny svrchnoproterozoických slabě metamorfovaných sedimentů, charakteru rudohnědě na povrchu, hlouběji běle zbarvených jemně písčitých jílů, pokračující hlouběji do dna výkopu. Fosilní zvětraliny jsou vázány na depresi v trati „V jezerech“ k. 544 m n.m. a nelze proto vyloučit, že jsou to přeplavené sedimenty a nikoliv residua *in situ*. V ostatních částech je trasa naftovodu hloubena převážně v podložních horninách svrchního proterozoika a karbonu, styk obou útvarů je ve výkopu atektonický. Asi 1 km široká niva Mladotického potoka je vyplňena siltovými sedimenty bez větší příměsi humusu. Jedná se pravděpodobně o karbonské sedimenty, přeplavené na krátkou vzdálenost.

Tercierní sedimenty zaujmají na listu poměrně značné, ale nepojitě plochy ve střední a j. části listu. Petrograficky je to pestrá škála sedimentů od jílů přes písky až písčité štěrky. Dobře jsou odlišitelné na území budovaném svrchním proterozoikem, obtížnější je jejich zobrazení na území budovaném litologicky obdobnými karbonskými sedimenty. V podloží tercierních sedimentů byly v příležitostních výkopech j. od Černíkovic zaznamenány fosilní, okrově a běle zbarvené zvětraliny svrchnoproterozoických slabě metamorfovaných břidlic identické s fosilními zvětralinami zjištěnými v trase naftovodu j. od Bílova. Podle litologie a výškových úrovní jednotlivých výskytů tercierních sedimentů lze v hrubých rysech rekonstruovat tehdejší sedimentační poměry. Tak např. hrubě klastické štěrkovité tercierní sedimenty u Ondřejova se nachází v úrovni cca 460 m n.m. Baze rozsáhlého tercierního ostrova u Kožan (kde byly dříve těženy i jíly) ve výši 450 m n.m. Potvrzuje se tak předpoklad plochého parovinného tercierního relielu s rozsáhlými vodními nádržemi, propojenými fluvialemi toky.

U tercierních sedimentů rozlišujeme na listu Plasy dva stupně: vyšší (starší, miocén ?) s bazí okolo 430 m n.m., nižší (pliocenní ?) vykazující již určitou návaznost na současný tok Berounky s bazí zhruba o 100 m níže.

Spodní erozní bazí území je dnes hladina Berounky u Třímanského přívozu v úrovni cca 260 m n.m. a celkový rozsah kvartérního zářezu tak dosahuje asi 70 m. Terasové stupně Berounky u silně meandrujícího toku dokládají jednotlivá pleistocenní údolí. Nejrozsáhlejší jsou spodnopleistocenní nejvyšší terasové stupně (günz ?) nacházející se nad hranou kaňonovitého údolí Berounky. Při dalším zahľubování a tím i zúžení údolí jsou nižší terasové úrovně vyvinuty zejména v jesepní části toku (meandr u Liblína a Illinců). Terasové stupně nově zpracoval Balatka a Loučková (1992).

Z ostatních kvartérních sedimentů lze zmínit hlinité a hlinitokamenité deluviální sedimenty zachované převážně v uzávěrech erozních rýh a na strmějších svazích exponovaných zejména k S. V nepatrném rozsahu se vyskytují také blokové deluviální sedimenty v z. části čistecko-jesenického masívu.

Z výskytu rozptýlených, plošně nevelkých, ale často překvapivě mocných sprášových sedimentů je patrné, že eolická sedimentace zasáhla celé území listu. Rozsáhlé plošné pokryvy spráší a sprášových hlin však schází, ve známých odkryvech nebyly nalezeny ani fosilní půdy. V trati „U cihelny“ j. od Kozojed dosahují spráše mocnosti přes 10 m o něco méně pak v hliništi s. od Hlohovic.

Literatura

Balatka B. a Loučková J. (1992): Terasový systém a vývoj Berounky. – Stud. geogr. 96, 1–53. Brno.

Český geologický ústav, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1